

## РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ НОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто наукові дослідження з питань сутнісної характеристики категорії «нова економіка». Проаналізовано різні наукові погляди на структурні складові нової економіки. Визначена та обґрунтована необхідність розгляду нової економіки на регіональному рівні. Визначені особливості нової економіки та надані відмінності регіонів нової економіки.

In the article scientific researches are considered on questions essence description of category «new economy». Different scientific looks are analysed to the structural constituents of new economy. Certain and the grounded necessity of consideration of new economy at regional level. Certain features of new economy and given differences of regions of new economy.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Глобалізація світових трансформацій, зміна умов діяльності різних суб'єктів економічних відносин, побудова нових соціо-політико-економічних систем, «розмивання» національних кордонів та зростання впливу НТП є причиною пошуку нової економічної моделі розвитку регіонів України. Варто враховувати, що активний перехід розвинутих країн до інтенсифікації використання нових знань, технологій та удосконалення інформаційних структур, що є складовою «нової економіки», вимагає від України входження в ці процеси як повноправного учасника. Тому дослідження, що пов'язане із вказаними питаннями є актуальним.

**Аналіз досліджень і публікацій останніх років.** Поняття «нова економіка» останнім часом активно використовується та досліджується як зарубіжними вченими, так і вітчизняними економістами. Значний внесок в формування та розробку системного підходу до вивчення особливостей нової економіки здійснили: В. Геєць, С. Микулаш, Т. Романюк, Г. Унтура, Є. Євсеєнко, Т. Корнеєва, Є. Савельєв, В. Куриляк, О. Долгин, І. Маркович тощо

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Не достатньо вивченими залишаються питання, що пов'язані з вивченням та аналізом впливу процесів нової економіки на регіональному рівні.

**Постановка завдання.** Метою даного дослідження є вивчення різних наукових поглядів категорії «нова економіка», обґрунтування дослідження процесів нової економіки на регіональному рівні, визначення особливостей та відмінностей нової економіки регіону.

**Виклад основного матеріалу дослідження.**

На сучасному етапі досить складних трансформацій розвитку національної економіки виникає вкрай складна задача, яка пов'язана з розбудовою нової економіки, що ґрунтується на нових інноваційних джерелах розвитку і дозволить через науково-технічні розробки перейти на новий економічний уклад.

Оновлення економіки країни починається з інноваційного шляху розвитку, що враховує можливості зростання кожного регіону. Тому актуальним питанням є

формування реалістичної стратегії побудови нової економіки регіонів, що сприятиме економічному зростанню в цілому.

До галузей нової економіки відносяться високотехнологічні та наукомісткі галузі, що, як правило, виникають на підставі використання результатів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, створення інноваційної інфраструктури регіону.

Останнім часом відбувається зміна світової структури економіки – від первинного сектору (сільське господарство), вторинного сектору (індустріальна промисловість) до третинного сектору (сфера послуг). Деіндустріалізація проявилася в динаміці чисельності зайнятих в окремих секторах економіки.

Деіндустріалізація не робить негативного впливу на обсяг виробництва промислової продукції. Обсяг виріс в порівнянні з попереднім періодом, проте зменшилася частка промислової продукції у ВВП, вимірюваному в поточних цінах. Крім того, зменшилася частка сільського господарства. При цьому збільшилася частка сфери послуг країнах, що досягли високого рівня задоволення потреби населення в продукції вторинного сектора, інтенсивно росте попит на послуги. У зв'язку з характером послуг в третинному секторі технічний прогрес розвивається набагато повільніше, ніж в двох інших секторах економіки. В результаті в третинному секторі можливості зростання обмежені, і продуктивність праці в ньому збільшується повільними темпами. Тому третинний сектор відчуває підвищену потребу в робочій силі і може зайняти працівників, вивільнених з інших секторів. Головною причиною змін в секторальній структурі економіки є відмінність в зростанні продуктивності праці між секторами [1].

Сучасна інформаційна революція викликала аналогічний процес в промисловості. Продуктивність праці в промисловості зростає так, як на попередньому етапі вона росла в сільському господарстві. Зростання продуктивності праці значною мірою пов'язане з творчою діяльністю конкретних людей. У промисловості продуктивність праці росте швидше, ніж у сфері послуг. Інновації суттєво підвищують продуктивність праці.

У міру тривалого зменшення частки промислового виробництва в економіці її загальний розвиток все більше залежатиме від сфери послуг. Тому слід створювати передумови для зростання продуктивності праці передусім в цій сфері.

За даними Світового банку наведемо порівняльні дані структури економіки України з країнами світу в 2004 р. і 2009 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Структура ВВП за секторами в 2004 і 2009 рр., %

Країни / сектори	Україна		Євразія		Світ		Країни з нижчими доходами	
	2004	2009	2004	2009	2004	2009	2004	2009
Сільське господарство	11,93	8,22	2,12	1,54	3,4	2,9	15,55	13,31
Промисловість	35,88	29,37	26,43	24,13	27,8	25,78	39,1	38,87
Послуги	52,1	62,41	71,45	74,33	68,8	71,32	45,34	47,77

В цілому зміни в економіці України та країнах світу носять аналогічний характер. Подальше зменшення частки первинного і вторинного секторів в загальній чисельності зайнятих і ВВП повинно супроводжуватися зростанням загального обсягу

продукції цих секторів. Для цього необхідно істотно підвищити продуктивність праці. В зв'язку з цим потрібно буде в корені змінити існуючу галузеву структуру промисловості і забезпечити великомасштабне технічне переозброєння підприємств.

Динаміка зайнятості населення за секторами економіки України наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Зайнятість населення за секторами економіки у 2000-2009 рр.

Роки	Усього зайнято, тис.	У тому числі (%)		
		Сільське господарство	Промисловість	Послуги
2000	20175,0	13,6	22,2	64,2
2001	19971,5	11,8	21,3	66,9
2002	20091,2	10,5	20,3	69,2
2003	20163,3	8,7	19,5	71,8
2004	20295,7	8,0	19,2	72,8
2005	20680,0	6,9	18,8	74,3
2006	20730,4	6,2	18,4	75,4
2007	20904,7	5,3	17,7	77,0
2008	20972,3	4,7	17,1	78,2
2009	20191,5	4,4	15,8	79,8

Швидке абсолютне і відносне зростання зайнятості в третинному секторі викликали передусім такі об'єктивні обставини, як необхідність освоєння нових видів діяльності, пов'язаних з переходом до ринкової економіки (наприклад, організація фінансових інститутів), створення приватних підприємств для обслуговування населення, формування державних органів України як самостійної держави і т. п.

Все це підтверджує необхідність розглядати поняття нової економіки країни та зокрема регіону.

По-перше, йде дуже швидке зростання інновацій, не лише технологічних, але самих різних: постійно відкриваються і закриваються підприємства, створюються нові соціальні комбінації і т.д. Інноваційна діяльність позитивно впливає на економічне зростання та збільшує продуктивність.

По-друге, йде дуже швидкий процес збагачення приблизно 1/3 світу. А тому різко збільшуються можливості людини, які вона використовує в цікавішій роботі, різноманітнішим відпочинку і, зрозуміло, різко міняється споживання, причому не лише кількісно, але, передусім, якісно. І на цій основі виникає декілька нових феноменів. Формується економіка інтелектуального споживання. Цей феномен викликає появу нових сервісів, нових галузей економіки, які можна назвати економікою вражень. Яскравий приклад економіки вражень – це культурний туризм, для якого потрібно величезна інфраструктура: готелі, транспорт, обслуговування тощо.

По-третє, інновативність науково-технічного прогресу вже така, що різко перевищує можливості людей освоїти ті можливості, які закладені в куплених ними приладах. При цьому темпи оновлення техніки настільки високі, що просто незрівняні з терміном фізичного руйнування цих речей. Швидка зміна усіх товарів споживання носить масовий характер, оскільки стала доступною. І це масове споживання стало двигуном економіки.

В-четвертих, інновацій потребують не лише наукомісткі сектори економіки. Інноваційна діяльність здійснюється у всіх галузях промисловості, сфери послуг і державному секторі економіки.

В Україні інноваційний процес проходить повільніше темпів розвинутих країн. В таких країнах, як США, Японія, КНР складаються контури шостого технологічного укладу (нанотехнології, гена інженерія, глобальні інформаційні мережі, мікромеханіка, термоядерна енергетика). У США частка продуктивних сил п'ятого технологічного укладу становить 60 %, четвертого – 20 %. І близько 5% вже припадають на шостий технологічний уклад [2]. Частка технологій п'ятого укладу (електронна промисловість, мінікомп'ютеризація сфери послуг, виробництво і переробка газу, нетрадиційні джерела енергії) в Україні становить приблизно 10 %, переважно в найбільш розвинених галузях, більше 50 % технологій відноситься до четвертого рівня (автомобілебудування, органічна хімія, виробництво і переробка нафти, масові комунікації), а майже третина – до третього (електротехнічне, тяжке машинобудування, лінії електропередач, неорганічна хімія). За розрахунками В. Гейця 57,9 % обсягу виробництва продукції приходилося на третій технологічний уклад в 2007 р. [3].

В останнє десятиріччя з'явилося досить публікацій, в яких автори пропонують своє бачення і визначення понять «нова економіка», «економіка знань», «інноваційна економіка».

Економіка знань згідно концепції експертів Організації економічного співтовариства і розвитку – це економіка, яка засвоєна на виробництві, оновленні, циркуляції, розподілу і застосуванні знань [4].

Т. Корнєєва визначає «економіку знань» як новий тип економіки, котрий є результатом еволюційного розвитку економічних систем, а конкретно – базисом її виступає сформована національна інноваційна система, що сприяє розвитку усіх сфер матеріального й нематеріального виробництва на основі прирощення та оновлення знань, у результаті чого у складі виробленої продукції (послуги) зростає частка доданої вартості за рахунок інтелектуальної складової та змінюється характер людської праці на користь творчої та інтелектуальної діяльності. У свою чергу це є основою для формування інформаційного суспільства [5].

Відомий український вчений В. Геєць зазначає, що економіка знань як багатомірна категорія, пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, що охопили більшість сфер людської діяльності і завдяки яким відбувається включення людей у процес формування та використання нових знань як ресурсу розвитку на відміну від домінуючих раніше ресурсів землі, капіталу та корисних копалин, з широким використанням можливостей наукового, культурного та духовного взаємозбагачення [3].

Нова економіка – це виробництво і використання нових знань, перетворення їх у самостійний фактор виробництва, який відіграє ведучу роль у системі факторів виробництва, і розвиток за «старими» законами, що діє по-новому в нових умовах і за новими законами, що зумовлюють прискорення розвитку [6].

Вважаємо, що підставами нової економіки є не тільки нові знання, але й інформаційна та інноваційна системи.

Одними з найбільш характерних ознак нової економіки, за думкою О. Долгіна, є випереджаюче зростання витрат, що пов'язані з обробкою інформації (транзакційні витрати), та частки нематеріальних, неутилітарних благ в структурі споживання [7].

I. Маркович стверджує, що «нову економіку» слід розглядати як комплексне поєднання властивостей економіки знань, економіки технологій та економіки інформації [8].

Безумовно, перелічені складові є базисом нової економіки. Разом з тим, важливу роль в економіці грає інституціональна система, яка в нових умовах потребує модернізації.

Визначимо особливості нової економіки:

- новий рівень усупільнення виробництва, інформаційних, людських та фінансових потоків на рівні світової, національної та регіональної економіки;
- трансформація структури, якості та ролі факторів економічного росту;
- у новій економіці важливим чинником, є інформація, а обмежуючим чинником є і, можливо, буде, людський капітал, тобто здатність перетворювати інформацію в знання;
- типовим розвитком є не те, що матеріальні блага старої економіки витісняються інформаційними продуктами нової економіки, а те, що ємність інформації в благах росте, а звідси традиційні блага витісняються інформаційно інтенсивними [Возиянова].
- поява нових форм соціальної нерівності;
- інтенсифікація використаних природних ресурсів та процесів;
- нова швидкість обміну інформацією, переміщення ресурсів, прийняття рішень;
- структурні зміни в економіці у бік зростання частки сфери послуг;
- отримують розвиток тенденції участі регіонів у міжнародній інтеграції;
- суттєва зміна форм організації та функціонування компаній, високий рівень їх капіталізації, виникнення регіональних сітєвих форм організації виробництва та торгівлі.

Існує обмежена кількість регіонів, економіка яких буде включати всі складові «нової економіки»: не тільки технології, але й весь механізм виробництва знань: фундаментальну науку, прикладну науку, освіту та ін.

Виходячи із вищезазначеного, визначимо нову економіку регіону як економічну систему, що спирається на нові знання, інноваційну, інформаційну та інституціональну системи, забезпечуючи стійкість та цілісність його розвитку. Іншими словами, нова економіка – це традиційна економіка + знання + технології + інформація.

Метою нової економіки регіону є забезпечення справедливого, стійкого, достойного функціонування всіх суб'єктів економіки регіону. Регіони, які не спираються на нову економіку, опиняться менш життєспроможними, оскільки не будуть відповідати мінливому зовнішньому середовищу.

Згідно класифікації Генерального директорату ЄС з регіональної політики регіони, що не досягають 75 % середнього ВРП, отримали назву «регіони конвергенції», регіони з рівнем середньодушового ВРП вище 75 % відносяться до тих, що розвиваються.

Виходячи з аналізованих визначень, в роботі постає завдання класифікації регіонів в залежності від відповідності їх потенціалу вимогам нової економіки. За своїм характером регіон, що орієнтований на принципи нової економіки, значно відрізняється від регіонів, які функціонують згідно до традиційних вимог ринкової економіки. Основні відмінності наведені у табл. 3.

## Порівняльна характеристика регіонів різних укладів економіки \*

Ознаки	Регіони постіндустріальної економіки	Регіони нової економіки
Основні фактори виробництва	Матеріальні активи	Знання, інформація, інновації
Попит на регіональному ринку праці	Підвищений попит на кваліфікованих робочих	Підвищений попит на управлінців, інженерів
Роль трудових ресурсів	Стаття витрат	Напрямок інвестицій
Випереджаюче зростання	Трансформаційних витрат	Транзакційних витрат
Об'єкти капіталізації	Капітал	Знання, інформація, інновації
Вид зносу	Переважно фізичний	Переважно моральний
Конкурентні переваги за рахунок	Диференціації продукції та послуг	Швидкості обміну інформацією, індивідуалізації продукції та послуг
Життєвий цикл продукції	Скорочений при невисокій швидкості обміну даними	Динамізм, найкоротший ЖЦП при високій швидкості обміну даними
Характер виробництва	Матеріальний	Інтелектуальний
Рента як факторний дохід	Природна	Неприродна
Характер взаємовідносин та роль посередників	Пріоритет договорів, зростаюча роль посередників	Пріоритет тісних взаємовідносин, усунення посередників
Організаційні форми взаємодії державного і приватного секторів	Роздержавлення, акціонування	Пріоритет державно-приватного партнерства
Характер організаційних зв'язків на рівні регіону	Переважають ієрархічні відносини. Основна економічна одиниця – корпорація.	Переважно молекулярно-структурні організації. На рівні регіону з'являються кластери, які поєднуються в сітьові структури.
Роль регіону	Регіон – складова держави, чіткі межі регіону, інтеграція в міжнародну економіку	Відсутність регіональних меж, глобальні масштаби
Пріоритетність галузей	Промисловості та сільського господарства	Послуг (соціальної спрямованості)

\* розроблено автором

### Висновки і перспективи подальших розвідок.

Таким чином, в дослідженні було охарактеризовано за різними ознаками регіон нової економіки.

В подальшій роботі буде вирішено завдання визначення поняття потенціалу нової економіки регіону (ПНЕР).

Кожен регіон володіє інтегральним потенціалом високого, середнього чи низького рівня. В залежності від рівня залежить швидкість переходу до нової економіки, можливість сприймати нові знання, технологію та інформацію.

Безумовно це взаємопов'язані та взаємозалежні величини. Так, нові технології з'являються на базі нових знань. Глобальні знання, існуючі технології стають відомими завдяки інформації та комунікаціям. Об'єднують потенціали ті економіко-правові та соціальні умови регіону, в яких вони функціонують. Ці ж умови, які відрізняють один регіон від іншого, зумовлюють різний прояв кожної складової та в цілому визначають ПНЕР. Тому виникає завдання детального аналізу факторів, що впливають чи можуть вплинути на нарощування ПНЕР, при чому як позитивно, так і негативно.

## Література

1. Тенденции развития секторальной структуры экономики. Микулаш Седлак  
Доступний з: [http://www.vasilieva.narod.ru/ptpu/4\\_4\\_98.htm](http://www.vasilieva.narod.ru/ptpu/4_4_98.htm)
2. Інновації - шостий технологічний уклад. Романюк Т. Ф. / Доступний з: <http://investycii.org/investuvanya/konferentsiji/problemy-formuvanya-ta-rozvytku-inovatsijniji-infrastruktury/inovatsiji-shostyj-tehnolohichnyj-uklad.html?print=1>
3. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.: табл., рис.
4. Экономика знаний как определяющий элемент новой экономики региона. Г.А. Унтура, Е.В. Евсеенко. Доступний з: <http://89.249.21.76/data/961/936/1223/154-168.pdf>
5. Корнєєва Т. М. Державна політика у сфері економіки знань: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.00.03 / Корнєєва Тетяна Миколаївна; Державна установа "Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України".  
Доступний з: [http://unicat.nlb.by/opac/pls/!search.http\\_keyword?query=a001a%3D%22BY-SEK-1549342%22&lst\\_siz=20](http://unicat.nlb.by/opac/pls/!search.http_keyword?query=a001a%3D%22BY-SEK-1549342%22&lst_siz=20)
6. Савельєв Є., Куриляк В. Нова економіка і моделі її формування в Україні// Журнал європейської економіки. – 2002. – Том 1. – № 1
7. Долгин А. Манифест новой экономики. Вторая невидимая рука рынка. – М.: «АСТ», 2010. – 256 с.
8. Маркович І. Особливості змін у промисловості України в умовах переходу до «нової економіки». Доступний з: [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Gev/2010\\_1/Micro-and\\_macroconomics/002.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gev/2010_1/Micro-and_macroconomics/002.pdf)